

Even verderop wordt het primulageel volkomen overstemd door de fellere kleur der dotterbloemen, die ook al het glasheldere beekwater zoeken. En onder deze dotterbloemen door zwemmen soms kleine slangachtige visjes naar boven: beekprikken op de paaitrek. In Gruitrode hebben we er twee jaar geleden heel wat gezien, in Nederlands Limburg kom je ze een enkele maal tegen, en in sommige Veluwe en Brabantse beekjes zijn ze gelukkig nog geen zeldzaamheden, deze lenteboden in optima forma.

Alle wegkanten in het Limburgse land prijken om deze tijd met kleine witte bloemen tussen vriendelijke aardbeiblaadjes; wie er niet op verdacht is, denkt dus wilde aardbeien gevonden te hebben. Maar neen, het is een dubbelgangertje, dat ons hier verblijdt, de aardbeiganzerik (meteen te herkennen aan de blauwgroene onderkant van zijn blaadjes).

In de zuidelijke bossen staat het als bij toverslag boordevol bosanemonen, die de handigheid hebben, met blad en knop gelijktijdig boven de grond te komen. Zij hebben gezelschap van klaverzuring die weldra bloeien zal, Lievevrouwebedstro en maagdepalm.

Hier in het Zuiden duurt het nu niet lang meer voor ook de pinksterbloemen zullen bloeien, en met deze pinksterbloemenbloei zouden we nu eens naar het Noorden kunnen trekken om te zien hoe ze met de binnenkomende lente als een golf over het land gaat.

Nauwelijks zijn de bloemen er, of daar verschijnt al bezoek. Zo op het eerste gezicht zou je zeggen van een klein soort hommels, maar bij nader inzien blijken het grote zweefvliegen te zijn. Wolzwevers (*Bombylius*) met dik behaarde donker oranje achterlijven. Ze gedragen zich natuurlijk als goede zweefvliegen heel anders dan hommels, schieten bliksemsnel van bloem tot bloem en blijven er dan heel even voor „staan” om met hun lange tongen wat honing te zuigen. Ze doen hierdoor veel denken aan kolibrivlinders en zijn even moeilijk voor de lens te krijgen.

Terwijl die wolzwevers druk aan het werk zijn, wandelen de Meiwormen of oliekevers bedaard over de grond, de wijfjes met dik opgezwollen achterlijven van de eieren. Hier en daar eten ze eens aan een mals blaadje en kuieren dan weer doodbedaard verder.

In een slootje liggen mooie groene kikkers te zonnen en te knorren van genot. Nog een paar weken en ze zullen hun eieren leggen. En dan is het volop lente in het hele land!

De waterspreeuw van Mariëndaal

door H. N. Kluyver. Met tekeningen van M. J. C. Kolvoort

Op het landgoed Mariëndaal tussen Oosterbeek en Arnhem ontspringt een beekje, dat enige kilometers verder in de Rijn uitmondt. Vroegere eigenaars van het mooie landgoed, dat nu eigendom is van „Het Gelders Landschap”, hebben enige vijvers gegraven, waar het beekje zijn loop doorheen neemt. Van het sterke natuurlijke verval van de beek is gebruik gemaakt om tussen de vijvers een waterval aan te leggen, die men met behulp van zwerfstenen een rotsachtig aspect heeft gegeven. Een tweede kleinere waterval vinden wij daar, waar de beek de onderste vijver verlaat. Hoewel het geheel nogal kunstmatig is, is het daar door het „levende” water, de groen bemoste stenen en het mooie geboomte er om heen, toch een aantrekkelijk plekje, dat ons even de illusie kan schenken, dat daar een echt bergbeekje stroomt. De aan-

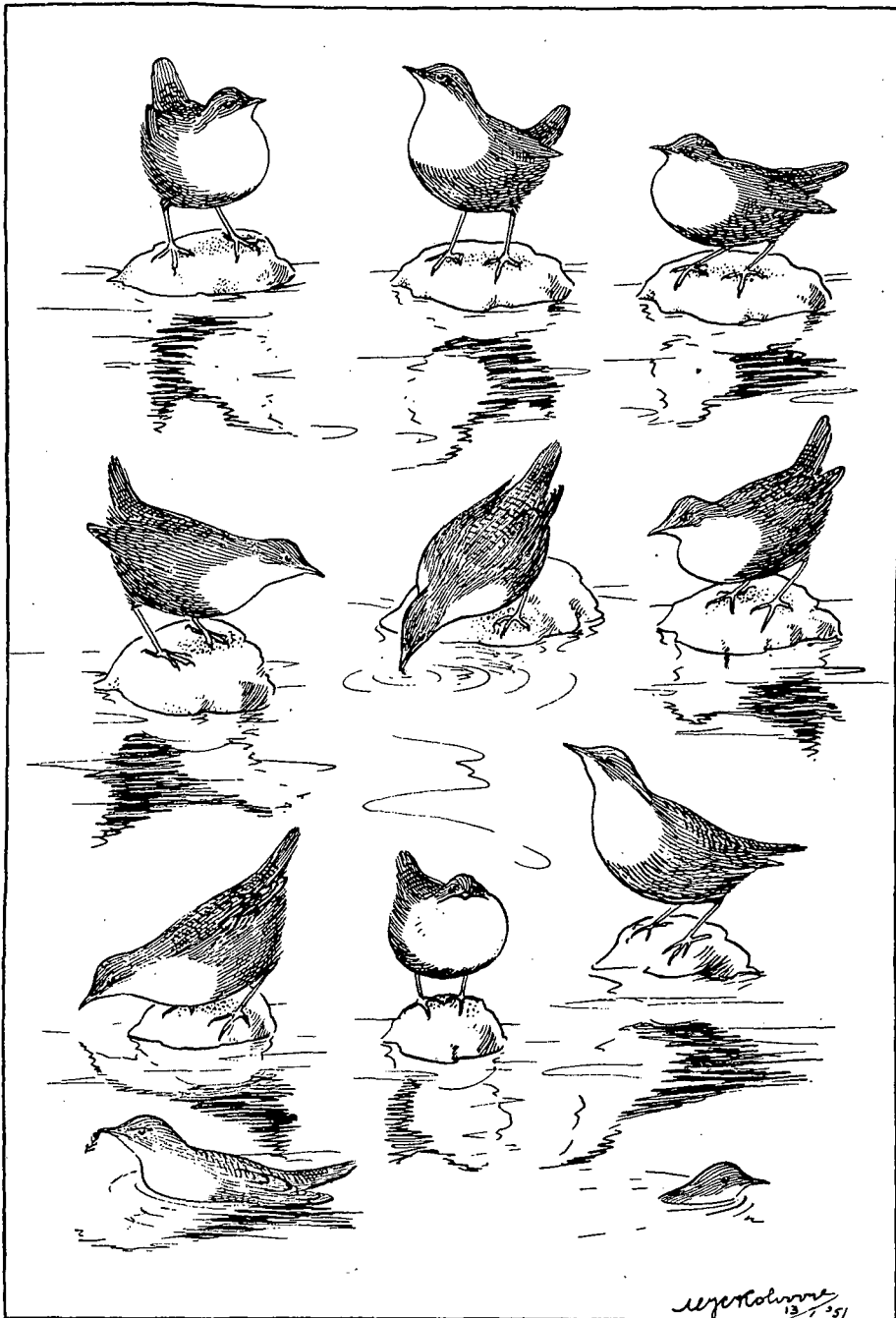
leggers van deze waterpartij hebben stellig de bedoeling gehad om die illusie te scheppen. Hoe goed dit is gelukt, is deze winter bewezen, doordat hij genade heeft gevonden in de ogen van een waterspreeuw, die er nu al enige weken zijn verblijf houdt.

Omstreeks Kerstmis werd de vogel er ontdekt door de heer J. H. Pet te Arnhem en nu, eind Januari, vertoeft hij er nog steeds. Dagelijks is hij er te vinden tussen de plaats waar het beekje onder de spoorlijn Arnhem-Utrecht doorgaat en de straatweg van Arnhem naar Oosterbeek, een traject van ongeveer 200 meter.

De waterspreeuw is de enige zangvogel van onze fauna, die geheel aangepast is aan het leven in het water. Zijn duikkunst doet voor die van geen enkele watervogel onder. In het algemeen vermijdt hij stilstaand water; hij houdt er van om zich in het bruisende water van een bergbeek te storten en daar zijn voedsel op te diepen. Zijn dichte verenpak met veel donsveren, maakt hem ongevoelig zelfs voor ijskoud water. Hij zwemt onder water met behulp van roeibewegingen der vleugels en loopt op de bodem van de beek tegen stroom in, met de kop omlaag, zodat de stroom hem tegen de bodem drukt. Zwemvliezen heeft de waterspreeuw niet.

Het lopen op de bodem van de beek heb ik van onze Mariëndaalse waterspreeuw niet gezien. Het meest zat hij aan de oever van een der vijvers, om na een paar minuten in het vrijwel stilstaande water te springen of liever er in te vliegen. Hij zwom dan even met de vleugels slaand rond en dook onder. Na 5 à 6 seconden kwam hij boven, meestal met een kokerjuffer in de snavel. Daarmee vloog hij naar zijn vaste plaatsje aan de oever, wist handig de kop van de larve te pakken en slingerde dan het huisje met krachtige kopbewegingen net zo lang heen en weer tot het losliet van de larve of tot deze doorbrak. Het huisje kwam dan in het water terecht en de larve at hij op. Door het slingeren van het betrekkelijk zware huisje ontsnapte de gehele prooi hem soms, die dan in het water viel. Zonder aarzelen dook de vogel er achter aan om hem direct weer boven te brengen. Het aantal kokerjuffers moet in de beide vijvers wel groot zijn, want elke keer als de vogel dook, bracht hij er één boven. Hij ving er ongeveer tien in een half uur en had dus tijd te over om op de oever te zitten knikken en buigen, wat hij bijzonder graag schijnt te doen. Ik vond verscheidene lege huisjes van kokerjuffers op de oever; resten van andere prooien waren niet te vinden. Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat kokerjuffers zijn enig menu vormden, want van andere prooien, zoals waterkevers, diverse insectenlarven, waterpissebedden en vloekreeltjes zouden wellicht weinig of geen herkenbare resten achter blijven.

Een bijzonder prettige eigenschap van onze waterspreeuw is, dat hij helemaal niet schuw is. Met enige behoedzaamheid laat hij zich op 5 à 6 meter naderen. Het is een rustige vogel, die vaak enige minuten achtereen op dezelfde plaats zit. Het knikken en buigen schijnt een uitdrukking te zijn van verlangen naar activiteit. Als hij voedsel zoekt, doet hij het tussen het inslikken van een prooi en de volgende duik voortdurend. Zodra de vogel het voedselzoeken staakt, gaat hij echter vaak minuten lang geheel stil zitten, meestal op een steen of een takje vlak boven het water. Als twee vogels van een paar elkaar het hof maken, schijnen zowel het mannetje als het vrouwtje voortdurend tegen elkaar te knikken en te buigen. Bij grote opwinding gaat dit gepaard met vleugeltrillen.

Enkele keren hoorde ik de vogel zachtjes zingen. Omtrent de sexe geeft dit geen aanwijzing, want in de voortplantingstijd schijnen beide sexen ijverige zangers te zijn. De zang, die ik hoorde, was te zacht om details ervan te

kunnen onderscheiden; hij moet volgens de literatuur echter lijken op die van de winterkoning. Ook de snorrende vlucht doet aan een winterkoning denken. Systematisch zijn beide soorten trouwens vrij nauw verwant.

Een bijzonder opvallende beweging van de waterspreeuw is het knipperen met de ogen. Hij heeft een wit ooglid, dat bijna iedere seconde bliksemsnel voor het oog langs schuift vanuit de bovenvoorhoek naar de tegenover liggende hoek en terug. In de donkerbruine kop geeft dit telkens een witte flits. De waterspreeuw is als regel een typische standvogel, die winter en zomer te vinden is in zijn territorium, dat zich 1 à 1½ km lang uitstrekt langs de loop van een beek. Zijn overwinteringsgebied gaat zo hoog noordelijk als hij open water in de bergbeken kan vinden. Zijn krampachtige, snorrende vlucht moet het afleggen van grote afstanden trouwens niet gemakkelijk maken. Dat is wel de reden, dat hij ook in het koude jaargetijde zo weinig bij ons komt. Slechts een enkele zwerver, die misschien nooit naar zijn uitgangspunt terugkeert, belandt bij ons.

Er worden een groot aantal ondersoorten van de waterspreeuw onderscheiden, o.a. een Noordse, die in Scandinavië broedt en een Midden-Europese, die overal in de Duitse middengebergten en ook in de Ardennen is te vinden. Enkele keren heeft deze vorm in Zuid Limburg en zelfs bij Winterswijk en Nijmegen gebroed. Hij onderscheidt zich van de Noordse ondersoort, doordat er zich tussen de witte borst en de zwarte buik een min of meer brede bruine band bevindt, die bij de noordse vorm geheel ontbreekt. Hij ontbreekt ook bij onze vogel op Mariëndaal, zodat wij moeten aannemen, dat deze uit het verre Noorden afkomstig is. Dit wil tevens zeggen, dat wij niet mogen hopen, dat deze vogel een partner zal vinden om hier te broeden. Helemaal zeker is dit echter ook weer niet, want het schijnt, dat er in Noord en Oost Frankrijk en ook in Spanje en Portugal waterspreeuwen broeden, die van hun noordelijke broeders en zusters niet te onderscheiden zijn. Ook de Ierse vorm mist de bruine band. Dit doet vermoeden, dat de subspecies onderscheiding niet zo eenvoudig is als het wel lijkt wanneer men de plaatjes bekijkt.

De serie tekeningen, die Kolvoort maakte, zal voor ons een prettige herinnering blijven aan ons kleine moedige duikvogeltje van Mariëndaal.

H. N. Kluyver.

Naschrift

Een van de meest opvallende eigenschappen van onze waterspreeuw is, dat hij de onmiddellijke omgeving van het water slechts noodgedwongen verlaat. Hij vliegt altijd over de oppervlakte van het water en niet hoger dan 2 à 3 meter. Men krijgt de indruk, dat hij het zo veel mogelijk vermijdt om over land te vliegen. Hoe ver deze binding aan het water gaat, blijkt wel het duidelijkst uit het feit, dat hij liever onder een brug doorvliegt dan er overheen. De twee vijvers op Mariëndaal worden door een klein stukje beek verbonden, dat 1,40 m breed is. Over dit beekje ligt bij wijze van brug een betonnen plaat ter breedte van 2,10 m en slechts 26 cm boven het wateroppervlak. Als hij van de bovenste naar de onderste vijver gaat, vliegt de vogel dikwijls onder dit bruggetje door. Als er mensen op staan durft hij het niet altijd en dan vliegt hij meestal in een nauwe bocht om hen heen. Een tweede merkwaardig punt in het gedrag van de waterspreeuw, waar de heer Kolvoort mijn aandacht op vestigde, is het volgende. Als hij op de

oppervlakte van het water zwemt en ook als hij aan de oever staat te wippen en te buigen, steekt hij telkens zijn kop vrij diep — tot en met de ogen — onder water. Wij vragen ons af of hij daardoor misschien de plaats van de prooi bepaalt. Hij heeft dan geen last van lichtbreking en spiegeling van het wateroppervlak. Het komt echter ook voor, dat hij zijn prooi tijdens het duiken zoekt, want hij doet dit ook wel zonder voorafgaande koponderdompeling.

H. N. K.

Mount Carmel door Z. Silberstein, Haifa

In Februari en Maart, aan het eind van het regenseizoen, is het Carmelgebergte één grote en prachtige tuin, bedekt met een dichte begroeiing van *Cistus*, *Salvia*, *Phlomis*, *Teucrium* en vele andere lipbloemigen, die op zonnige dagen een heerlijke geur verspreiden. Tegelijkertijd bloeien de laatste narcissen, samen met talrijke cyclamens, die rose en lila hoekjes in het veelkleurige bloementapijt vormen.

Daartussen vinden we groepjes orchideeën uit het geslacht *Orchis* en buitengewoon grote exemplaren van een *Ophrys*-soort. Hier en daar prijkt de helderviolette *Gladiolus atroviolaceus*. Elders is de vochtige grond bedekt door een dichte grasmat. De rozetten van talrijke composieten bereiden zich voor op de bloeitijd. Dit moet heel vlug gaan, want in de komende maanden met totale afwezigheid van enige regen, en met hete woestijnwinden, merken we van de plantengroei alleen de verspreiding van zaden.

Al het groen van de éénjarige planten, de schoonheid van de bloeiende planten verdwijnt dan; in plaats van de rose en witte vlekken van de *cistus*, zien we dan alleen de bruine tinten van de uitgebloeide bloemen; de bladeren zijn alle toegevouwen, grijs van kleur door het stof. De grond is nu bedekt met gedroogde bladeren en in het bruingele landschap vallen de schaarse „evergreen“-eiken (*Quercus calliprino*) en de *Ceratonia*'s des te meer op.

De berg Carmel slaapt haar zomerslaap!

Zo tegen het eind van Augustus, nog een hele tijd voor het begin van de regentijd, als de zon nog hoog in de hemel staat en de aarde onbarmhartig uitdroogt, ontwikkelt zich een nieuwe vegetatie.

Overal in de bergen verschijnen manshoge zilverwitte stengels die beladen zijn met kleine geurige bloemen. Meestal komen deze in groepjes voor, maar ik ken plaatsen waar duizenden van deze planten, het dal, dat een week geleden nog bruingeel was, veranderden in een zee van zilverwitte schittering. De stengels ontspruiten uit reusachtige bollen met een doorsnede tot 25 cm. Sterke wortels dringen loodrecht naar beneden in de bodem en aan deze eigenschap dankt *Urginea maritima* haar Hebreeuwse naam „Charab“, dat „Splijter van rotsen“ betekent. Volgens oude volksverhalen zou in de tijd van Jozua deze plant reeds door de boeren zijn gebruikt voor het afzetten van hun landerijen, een gebruik, dat nu nog te zien is bij de Arabieren in het Zuiden van het land. De levensloop van *Urginea* is wel heel vreemd. De bloeiperiode in Augustus-September is geheel gescheiden van de vegetatieve periode in Januari en Februari. Want tegen het begin van de regentijd (October-November) verdwijnt *Urginea* en niet voor het midden van de winter zien we uit de bol de vlezig grote bladeren verschijnen, die de hellingen overal bedekken. Dat duurt ook maar heel kort. Tegen het einde van de lente is *Urginea* weer verdwenen en de grote vergiftige bollen wachten op het nieuwe seizoen in de volgende herfst. De bloei valt dus vóór de